

Jitka Molavcová: Svoboda je k nezaplacení, čili je moc drahá

Jitka Molavcová je všestranná. Hraje, zpívá a recituje, a to třeba i v latině, francouzštině, němčině, galštině, skládá hudbu a hraje na kytaru, saxofon, ale i na středověké hudební nástroje jako psalterium, kantele, trumšajt, loutna a lyra. Píše pro děti. Natočila více než stovku gramofonových snímků. Je křehká, věrná a skromná. Na to, co všechno umí, až příliš skromná. Stále o sobě pochybuje. Stále si myslí, že toho ještě neumí dost. Na prknech Semaforu je věrnou partnerkou Jiřímu Suchému už sedmatřicet let. Říká, že psí oddanost je jí velmi blízká. Ale věřte tomu, když vám to říká žena, jež zasvětila svůj život dělání legrace. Věřte tomu, když jí přitom v očích hrají dva veselé ohníčky.

Start vaší kariéry spíše napovídal, že se zařadíte mezi hvězdy pop music. Jak jste prožívala své začátky a o co jste tehdy usilovala?

V sedmdesátém roce jsem vyhrála celostátní pěveckou soutěž Talent ´70. Lišila jsem se. Zatímco ostatní zpěváky a zpěvačky doprovázel velký orchestr pana Zelinky, já jsem se doprovázela sama na kytaru a nejistým hláskem jsem zpívala šanson o lásce Jacquese Brela, který tak skvostně přeložil Pavel Kopta. V porotě seděl Karel Vlach, předseda poroty, zavěsil mi na krk zlatého dudlíka a všichni jsme to tenkrát oplakali. Plakala i paní Judita Čeřovská, která seděla po jeho pravici. To bylo radosti! Tu soutěž natáčela televize. Tehdy ovšem existoval jen jeden program a nás vysílali v sobotu ve dvacet hodin. To je dneska sen, dostat se do primetimu.

Ale ten dudlík jste potom prý ztratila?

Ten dudlík jsem bohužel opravdu ztratila, což jsem zjistila pozdě v noci doma a přistí den jsem se ho vydala hledat. Našla jsem ho v Parku Julia Fučíka. Válel se v louži…

Jako čísi koruna v hloží.

Dneska už ani nevím, kde je zlatému dudlíku konec.

S tou korunou to tuším také nedopadlo o moc lépe.

To všechno odnes čas. Co neodnes čas, je Divadlo Semafor, kam jsem 18. května 1970 v 17 hod. odpoledne nastoupila jako šansoniérka. Takže, jak jste řekl, kariéra pop music se moc nekonala. Víte, já jsem od samého počátku i jako zpěvačka tíhla k hudebním příběhům. To mi nejlépe splňoval šanson, a proto jsem si ho také vybrala do té soutěže. Leč osud zamíchal karty tak, že známí muzikanti mi nabízeli písničky různého typu a já jsem se houpala na všech možných hitparádách a přeskakovala jsem i renomované zpěváky. Když jsem byla malá holka a někdo se mě zeptal: Holčičko, čímpak bys chtěla být?, odpověděla jsem: Herečkou, nebo je mi to jedno. Proto jsem od počátku to svoje zpívání brala spíš jen jako doplněk. V Semaforu jsem měla štěstí na zajímavé příležitosti, jak herecké, tak pěvecké, ale především komediální. Na komické role jsem ale v letech, kdy jsem snila o své budoucnosti, opravdu nepomyslela. Byla jsem tehdy přitahována dramatickými osudy operních hrdinek. Do Semaforu jsem, jako divák, zavítala až daleko později. Bylo to těsně před smrtí Jiřího Šlitra. V dobách svého útlého mládí jsem pravidelně chodila do Národního divadla na opery a moje rozervaná dětská duše silně prožívala dramatické osudy Tosky, Aidy, Čo-Čo-San, Mimi…

Takže komický obor vám byl nabídnut, aniž jste se do toho sama hrnula, aspoň zpočátku?

Ano, byl mi nabídnut. Nebyla to moje volba. Ale brzy jsem zjistila, že je mi to velice blízké. Stejně jako ten semaforský jazzový humor.

Třeba jako v Sinatrově písni Strangers in the Night? Zazpívané Šlitrem záměrně chybně?

Ano, přesně tohle mám na mysli a přesně v téhle tradici pokračovali Ferda Havlík, Evžen Jegorov a další báječní muzikanti. Neboli, chci tím říct, že jsem někam vstoupila, byla včleněna do nádherného prostředí, stala se součástí semaforské atmosféry, které jsem od začátku rozuměla. Je to cesta hudby, humoru a poezie, kterou si vytvořili Suchý se Šlitrem a po které Jiří Suchý kráčí dál a já mu v tom pomáhám.

Možná to bylo tím, že jste od dětství rozvíjela velmi rozmanité aktivity?

Co já jsem to všechno nedělala! Recitovala jsem, zpívala… Dokonce už ve dvou letech jsem natočila svou první desku. Vyšla nákladem – jeden kus. Byl to dárek pro mého tatínka k svátku. Tehdy byla taková možnost, že v Lucerna studiu si mohl každý pořídit nahrávku dle svého přání. A tak jsem nazpívala takovou směs písniček, různých žánrů, tedy podle slov to moc poznat nebylo, ale intonačně to prý bylo celkem v pořádku. Tatínek měl velikou radost. Ale ve čtyřech letech u mě nastal opravdu životní zlom. Osud mě zavál do Kabaretu u Sv. Tomáše na Mikulášskou nadílku. V jedné chvíli pan konferenciér vyzval přítomné děti: Kdo z vás zazpívá písničku nebo zarecituje básničku, dostane oříškovou čokoládu! Ve mně se zatajil dech, protože oříšková čokoláda, to byl můj sen. Dodneška je. Jen se k tomu ještě přidala kachna a pivo. A i když jsem byla dítě velmi plaché, přilezla jsem na to jeviště, oni mě vysadili na židli a já spustila mým domovem tichá je putyka, mou touhou je sklenice plná… Maminka omdlela, tatínek utekl, ale já si nesla vítězoslavně z jeviště tu oříškovou čokoládu. A v mojí dětské dušičce se zrodila myšlenka, že bych mohla hrát divadlo a dostávat ty oříškové čokolády. Jako honorář. A v šestnácti mě přijali do pěveckého sboru při Vysoké škole ekonomické. S nimi jsem procestovala skoro celou Evropu. Zpívali jsme např. madrigaly Orlanda di Lassa, lidové i umělé písně. Také jsem se přihlásila do ochotnického divadla Máj.

Kdy to bylo?

Někdy začátkem šedesátých let. Tam jsem se představila divadelní porotě s Nezvalovou básní O králi a vose. Pokývali a řekli: Moc pěkný. My Ti dáme vědět. Dodnes čekám. A taky jsem už jako malá holka hrála na klavír a jedním z mých snů bylo stát se klavírní virtuozkou. Moc mě to bavilo. Vymýšlela jsem si vlastní operní skladby i texty. To bylo tehdy, kdy jsem pravidelně chodila na opery, a tak se mi to všechno prolínalo.

Kam jste to v klavíru dotáhla?

No, přes tu obligátní beyerovku jsem se dostala i k těžším kouskům. Vzpomínám si, že jsem se naučila i Humoresku Antonína Dvořáka a to už je těžká skladba. Byl to dárek pro maminku. Dneska už bych ztěží zahrála Pro Elišku.

Myslíte si, že ženy mají smysl pro humor?

Ženy to mají v životě těžší. Humor je jakýsi druh obrany. Mnoho žen má smysl pro humor, jen to nedovedou tak vyjádřit. A pak jsou ženy, které se berou smrtelně vážně. To je katastrofa.

Myslíte třeba manželky?

Manželství je velké téma. To by byl rozhovor! Ale o něm toho bylo už tolik napsáno. Když jsme s Alfrédem Strejčkem hráli představení Oráč a smrt, tak mi utkvěla slova autora, Jana ze Žatce, z r. 1401: Jakmile se člověk ožení, ocitá se ve vězení. Ihned má závazky, pouta na rukou, mlýnský kámen, chomout, tíhu na celém těle. Každý den ho souží krupobití, nečas, lišky, hadi. Jedinou snahou ženy je stát se mužem. Táhne-li on nahoru, ona dolu. On chce tak, ona hodlá jinak. Míří-li on sem, ona míří tam. Takové hry má muž do sytosti a nikdy nezvítězí.

Lze v manželství zvítězit? Cítila jste se vy, když jste se provdala, jako vítěz?

Ne, to určitě ne. Až ted! Ale to beru jako vítězství nad sebou samotnou, tím svobodným rozhodnutím, svobodným pohledem na svět. Že se člověk může svobodně nadechnout, to je báječná věc. Svoboda je k nezaplacení. Čili svoboda je moc drahá. Vraťme se ještě k ženám a humoru. Mnoho velkých duchů se na to dívá dost skepticky, například Karel Čapek, který tvrdí, že je to něco, co je ženám cizí, že to nemají v krvi. Ano, humor je třeba mít v krvi. Moje maminka měla jedinečný smysl pro humor. Ale humor, to není jenom, aby se člověk chechtal, ale abyste měl dobrý pocit. Je to názor, úhel pohledu. Ten zmiňovaný Čapek přece také říká: Humor je solí země a kdo je jí dobře prosolen, uchová se dlouho čerstvý.

A co humor a smrt, abych se vrátil k vašemu středověkému traktátu? Může být humor receptem na život, i na smrt?

Setkání s tak vzácným textem považuji za velké štěstí. Říká se tu o životě a smrti, o člověku úplně vše. Hra Oráč a smrt je působivým příkladem, že se mravní hodnoty mezilidských vztahů ani staletími nezměnily a že civilizační vymoženosti zdaleka nedokážou odsunout na vedlejší kolej čisté svědomí, úctu k bližnímu, obětování druhému. A v tom textu já skutečně nalézám humor, i humor o manželství. A jsem moc ráda, že když tuhle úvahu pronáším, tak někdy zaslechnu i smích v hledišti. Jenže ona ta smrt se spíš směje nám. To je dost jiný obraz než třeba v Schubertově písni Der Tod und das Mädchen, kde Smrt přistupuje ke krásné mladé dívce se slovy: Gieb deine Hand, du schön und zart Gebild! bin Freund und komme nicht zu strafen. Sei gutes Muths! ich bin nicht wild, sollst sanft in meinen Armen schlafen!

Co říkáte této vizi: smrt jako laskavý přítel, který vás konejšivě uspí? Spánek je sestřička smrti. To je hezké, ne? Ale smrt jako přítel?

No v němčině to možné je, tam je smrt rodu mužského. Ale když pronáší úvahy o smrti žena, je to něco úplně jiného, je to mnohem pikantnější. Česká Smrt kmotřička byla v dobách minulých blízkou přítelkyní člověka. Ale doba se měnila a s ní i představa o smrti. Právě na počátku 15. století se smrt stává nepřítelem člověka. Je napůl vábícím andělem, napůl zničujícím ďáblem.

A co tento text? Ten byste měla znát: Jak se řecky Řekne řeka Jak se řecky řekne břeh? Břeh na kterém Charón čeká Trpělivě Nezná spěch Ví že jednou Sveze všecky Tam odkud nám Právě dnes Vesele A spiklenecky Kyne Aristofanes

Tak to je velmi povedená píseň Jiřího Suchého. Finálová píseň z naší nové hry Lysistrata. S mnoha mladými, talentovanými interprety, kteří vytvářejí nový obraz, novou mozaiku, která je tak barevná a různorodá. Jste se Suchým dva vidy téhož humoru.

Jak se vám celou dobu hraje humor tak suchého rodu? Umíte vůbec ještě rozlišit, co je v něm vaše a co jeho? Třeba na postavě Žofie Melicharové?

Semafor je můj druhý domov, prožila jsem tam chvíle různobarevné, setkala se s osobnostmi, které ovlivnily můj život, vyučila jsem se tam jevištní praxi, všechny úrazy, které jsem kdy měla, se staly právě na jevišti divadla Semafor, odtud mě odnášeli do sanitky s přetrhanými vazy a výronem v kotníku, tady jsem si pochroumala vše, co se pochroumat dá. Tady jsem zažila radost, která se přenesla na diváky a vznikly chvíle, na které se nezapomíná. Jiří Suchý se jednoho dne rozhodl vrátit se k postavě Jonáše, kterou opustil po smrti Jiřího Šlitra. Napsal hru Jonáš, dejme tomu v úterý a vymyslel si nového partnera – oddanou hospodyni Žofii Melicharovou, která toho stárnoucího kabaretiéra Jonáše navíc tajně miluje a vzhlíží k němu, je to věrná bytost, se srdcem na dlani, která by nikdy nezradila člověka, kterého miluje. No prostě nehynoucí láska. A ještě ke všemu hraje na saxofon, který se k ní hodí jak k praseti kost a taky vaří výborné knedlíky s vajíčkem, které má pan Jonáš tak rád. A tak se narodil ženský klaun. Jiří Suchý postavu Žofie Melicharové vymyslel a já jí vdechla duši. Abych pravdu řekla, šlo mi to samo. Asi proto, že mi semaforská poetika byla od první chvíle jasná a blízká. S Jiřím Suchým si na jevišti rozumím. Ještě nikdy se nestalo, abychom představení nedohráli. Vždycky včas napoví.

Můžete zavzpomínat na své začátky v Karlínském divadle?

Moc ráda vzpomínám na dvojici klaunů, kterou jsme s Jiřím Suchým vytvořili v představení Golem na scéně Hudebního divadla v Karlíně v minulém století… to to letí… Hráli jsme ty dvě hlavní role klaunů, které kdysi hrávali Voskovec a Werich. S laskavým svolením pana Wericha mohl být text upraven pro muže a ženu. Moje role byla Pavel Popel z Lomnice nad Popelkou a Jiří Suchý hrál Prach z Prachatic. Zpívali jsme ty překrásné Ježkovy melodie – My jsme ti stoprocentní muži, Šaty dělaj člověka… Pak v jednu chvíli, to když jsme jako byli na útěku, se dokonce Suchý převlékl za ženu a já byla jeho udatným partnerem. Bylo to ohromný!! O přestávce při premiéře v roce 1976 za námi přišel Jan Werich, který byl samozřejmě čestným hostem, zadíval se na mě a povídá: Molavcová, vy jste ale komediant! A kolik je vám vlastně let? Já celá ztrémovaná zablekotala: Už dvacet šest, pane Werichu. A on se zase tak zadíval a pak věcně poznamenal: Tak to už jste taky stará bréca. Ale pak mi od něj přišla podepsaná fotografie s věnováním: Molavcová, to přece víte, že Vás miluju.

Na jevišti Karlínského divadla jsem v devadesátých letech prožila sedm šťastných let i jako Dolly Leviová. Zvláště, když vám byl partnerem takový herec jako Ladislav Županič.

Ano. Ráda na to vzpomínám. Moc mě potěšila jeho nabídka zahrát si ve slavném muzikálu Hello, Dolly! Byla jsem totiž zavedená v jiném oboru. A on mi, jako herečce, uvěřil. A tak jsem hrála Dolly Leviovou, rozenou Gallagherovou, společenského průvodce po všech životních situacích. Dámu, která kam vejde, slunce se rozsvítí. Prostě suverénní zjev… Úžasnou babu…

Chcete snad naznačit, že vy v životě suverénní nejste?

Když se zamyslím nad postavou Dolly, musím říct, že mi mnoho jejích vlastností imponuje a ráda bych je převzala.

Do svých rolí nebo do svého života?

Do svého života. Pokud jde o divadelní role: hraje se to lépe a snadněji, než se to žije. Alespoň to platí pro roli Dolly. Ale já jsem ji vlastně ani nehrála… Já byla Dolly Leviová.

Co další příležitosti?

Další zajímavá příležitost k vytvoření dramatické postavy přišla od Jaroslava Krčka. Nabídl mi Ariadnu v koncertním melodramu Jiřího Antonína Bendy. Ariadna na Naxu mimochodem vznikla díky lásce manžela ke své ženě. Básník Brandes miloval svou ženu Charlottu, slav- nou herečku, natolik, že pro ni napsal text o Ariadně, která uteče se svým Theseem na pustý ostrov Naxos, kde on ji posléze opouští a ona osamělá umírá. A Benda byl tak okouzlen uměním této herečky, že pro ni zkomponoval melodram. Dále to byla Hudba a poezie středověku. To je střípek, který musel zapadnout do té mojí barevné herecké mozaiky. Při interpretaci písní ze starších vrstev naší kultury mám pocit, jako bych pomáhala oživovat staré obrazy. Lidé ve všech dobách měli stejné radosti i starosti, touhy, zklamání a snažili se z toho vyzpívat. Jsem šťastná, že jsem se tohoto žánru mohla dotknout, a to s velkou chutí. V poslední době mám radost ze spolupráce s Janáčkovým kvartetem a Alfrédem Strejčkem na hudebně literárním projektu Důvěrné listy Leoše Janáčka.

Na vašem kontě je podezřele málo muzikálových rolí. Toto manko nemůže smazat Hello, Dolly!, při vší úctě k vašemu výkonu. Toužíte po rolích ve velkých muzikálech?

No, víte, dostávala jsem různé zajímavé nabídky, které jsem kvůli provozu našeho divadla nemohla přijmout. Já jsem ale v Semaforu byla vždycky tak zaneprázdněná, zavalená tolika úkoly, že jsem ani neměla čas přemýšlet o tom, »co by bylo, kdyby«. Je to otázka, ale já už si tyhle otázky nepokládám. Jsem spokojená, že kráčím po cestě hudby, humoru a poezie. A i kdybych hrála v jiném divadle, podvědomě bych tuto cestu zase vyhledávala. A navíc mám takovou povahu, že se musím svěřenému úkolu věnovat pořádně, s plným nasazením. Když jsem studovala Hello, Dolly!, tak jsem se zcela soustředila na tuto roli, i když je pravda, že už na mě čekala dole v Karlínku další semaforská premiéra, Mé srdce je Zimmer frei. Jedna z mých nejmilejších divadelních postav byla i slečna Eulálie Čubíková ve Zvonokosech. Velmi mě zaujal její osud. Je to studie nešťastné ženy, kterou nedostatek lásky dohání až k šílenství. Pojednala jsem ji jako tragikomickou postavu, vložila jsem si tam něco svýho, to mě vždycky moc baví, to hledání. Slečna Eulálka je dokladem toho, kam až vedou skryté vášně. Snažím se nacházet v každé divadelní roli to něco, s čím autoři třeba ani nepočítali. To je zase taková moje skrytá vášeň, že se vžívám do různých charakterů, osudů a to mi pomáhá při vytváření postavy.

Rozumíte svým postavám?

Rozumím. Svým postavám já rozumím. Já rozuměla i tý mojí nešťastný Eulálce. Jak já jí rozuměla! Dobrá.

A rozumíte technice své herecké práce? Dokážete vysvětlit, jak to děláte? (dlouhá pauza)

No, to ani ne. Já vlastně vůbec nevím, jak na to jdu. A někomu to vysvětlovat, to už vůbec ne. Přesto mi bylo nabízeno učit herectví. Ale já bych uměla maximálně poradit začínajícím hercům čeho se vyvarovat nebo popovídat si s nimi nad rolí, kterou už mají v podstatě nastudovanou. Ale vlastně nevím, protože jsem to nikdy nezkusila. Jenom tuším, že bych mládeži uměla v něčem poradit. Protože já jsem si přicházela na ty všechny finty sama, beze školy. Takovým tím selským, pivovarským rozumem. No, jsem u divadla skoro čtyřicet let, takže bych se měla snažit něco předat. Jenže já mám pocit, že se musím sama ještě hodně učit. Před pár lety jsem začala navštěvovat Univerzitu volného času, kde se přednáší hudební věda, dějiny umění, atd. Velmi užitečná věc, taková univerzita. Vřele doporučuji. Dozvíte se tam takové praktické věci, jako že byste neměl kouřit doutníky, abyste nedopadl jako rakouský skladatel Anton Webern, kterého v roce 1945 omylem zastřelil americký voják. Ona to byla spíš nešťastná náhoda, za záhadných okolností.

Smrt jako nešťastná náhoda? Není to lepší úděl než se na ni celé věky připravovat?

Já jsem se musela dlouho vyrovnávat s umíráním své maminky a můžu vám říct, že to vás veškerý humor přejde. Schopenhauer říká: Jak je člověk bláhový! On se bojí té prázdnoty po smrti. Má hrůzu z toho, že celé dlouhé věky nebude. Ale že celé dlouhé věky nebyl, předtím, než se narodil, to ho nechává lhostejným. Je to ještě filosofie nebo už poezie? Nevím. Ale je to krásné. A vy se nebojíte, že nebudete?

No, když je vám někdy hezky na světě, tak si říkáte: Kruci, ale je to škoda, že to skončí.

Anebo si taky řeknete, když je vám moc hezky: Okamžiku, prodli, teď kdybych odešla, tak budu odcházet jako nejšťastnější člověk. Schopenhauer zase někde jinde píše o pohybu duše a o fyzickém pohybu. Něco v tom smyslu, že když nejsou oba pohyby v rovnováze, tak je to špatně. Musí být oba v neustálé harmonii. Svět není v rovnováze, a proto nefunguje. Což by bez rozpaků potvrdila i medicína, tedy až na tu duši, se kterou si neví rady. Ale to je jen jiným slovníkem. Já tomu rozumím tak, že fyzický pohyb může pomoci léčit bolesti duše. Proto je nutné fyzicky se hejbat, aby člověk přežil ty těžký chvíle. Tak to už máme dva recepty, jak na to: humorem, pohybem.

Jste z těch šťastných bytostí, které si mohou přidat i třetí recept: divadlo. Ale to je také pohyb. Snad i morenovské převtělování?

Když jsem na jevišti, tak vlastně ani nevím. Nevím, jestli se převtěluju do rolí. Já si hraju. Proměním se v dítě. Proto divadlo tak miluju, představuju si, že takhle svobodně si hrajou děti. Ale mnohdy na zkouškách té svobody zas tolik není. Tam na vás režisér zavolá Stop! Ještě jednou a lépe! Ale je to napínavé hledání. A pak přijde vaše chvíle, když vyjdete na jeviště a už nikdo vás nemůže přerušit. A tohle štěstí si užívám skoro každý večer. Pluju po jevišti a oči mi svítí a vymýšlím, jak pobavit nejen diváky, ale i své kolegy. Na jevišti jsem svobodný tvor.

Mohla byste říct, pokud se to vůbec dá říct, jestli se vám do večera promítá den, všechno to, co jste během dne prožila, i zdánlivě bezvýznamné věci?

Zase se vrátím k tomu bolestnému období, když jsem musela jít na jeviště a přes den jsem zažívala těžké chvíle s maminkou. A hráli jsme Zvonokosy a za jevištěm byla rakev a všechno se připravovalo na začátek a já jsem si nemohla dovolit promítnout všechno to, co jsem za ten den zakusila… Ale ne… Máte vlastně pravdu. Mohla. A asi promítla. Teď mě napadá, jestli v tý době, kdy mi bylo nejhůř, nebyla ta role obohacena o něco hlubšího. Takže to asi bylo jakési převtělování a já jsem ten smutek převtělila do té postavy, která právě proto působila podivně směšně. To je zvláštní, ne? Když smutek je tak hluboký, až působí směšně.

IVAN ŽÁČEK

vloženo: 15.10.2007